

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ

ΠΕΡΑΣΜΕΝΑ ΚΙ' ΑΛΗΣΜΟΝΗΤΑ

ΤΟΥ Κ. ΑΓΓΕΛΟΥ ΚΟΣΜΗ

Γ'

ΣΤΟΥ ΑΓΡΑΦΙΩΤΗ

Πάει πειά το 'Υδρέϊκο. Άλλαγή κατευθύνσεως. Πηγαίνω στο Λύκειον «Ο Πλάτων» του Ζήση Άγραφιώτη, που υπάρχει ακόμη και το Λύκειον και ο ιδρυτής του, ο θερμός Έλληνας από την Κοζάνη, σκυμμένος από τα χρόνια πειά.

Το Σχολείο μας, στο Καρακλή το σπίτι, που υπάρχει ακόμη έρειπωμένο, είχε στην διασταύρωσι των οδών Κολοκοτρώνη και Σωτείας (Έμμ. Ρέπουλη).

Έκεί βρήκα κόσμο παιδιών άλλοιωτικο. Οί δρόμοι που έπαιρνα ήσαν ωραιότεροι. Η λεωφόρος Σωκρατους με την Τερφιθέα, την άκατοίκητη τότε, και με τις άπεραντες πλατείες της, ήταν χαριτωμένη. Στην άκρη της προς τα σκαλάκια, που οδηγούν στην Τρούμπα, ήσαν δυο σειρές δένδρων, που τα έχει φυτέψει με το χέρι της η Άμαλία, και υπάρχουν ακόμη. Ήταν η λεωφόρος των Σχολείων αυτή. Τα Δημοτικά Σχολεία, τα Έλληνικά, το Γυμνάσιο, το Παρθεναγωγείο, τα ιδιωτικά, όλων η διεύθυνσις ήταν απ' εκεί. Το πρωί στις 7 1)2 και το απόγευμα στις 6 1)2, από τον δρόμον αυτόν έπερνούσε η χαρούμενη ζωή των παιδιών, των ανθρώπων του μέλλοντος.

Άν έπαιρνα πάλι τον παραλιακό δρόμο, έπερνούσα από την Τρούμπα με τα καράβια που ξεφόρτωναν σιτάρι η ξυλεία και με τα μικροκάϊκα, που έφερναν σαβούρα για τα καράβια που έφευγαν ξεφόρτωτα.

Και η σάκκα μου με τα βιβλία τώρα, μου ένέπνεε την ιδέα ότι κάτι σοβαρό συμβαίνει και μου μετέβαλλε και την σκέψιν και τας κινήσεις μου.

Άπό τα 'Υδρέϊκα όμως δεν έφυγα ούτε τότε, ούτε τώρα. Και πώς να φύγω; Μισού σίτωνος ζωή. Είνε στα ματια μου ακόμη η οδός Τομπάζη με τον άνεμόμυλο στο τέρμα της και με την Πηγαύα. Στα περισσότερα σημεία της είχε θράχους, και τα περισσότερα σπίτια κτισμένα στις κορυφές των, είχαν σκαλοπάτια, σκαλισμένα πάνω στους θράχους.

Ο Άης Νικόλας, μικρή εκκλησίτσα, που τότε την έχτιζαν, είχε κοπάδια περιστέρια που έφώλιαζαν στις τρύπες για τις σκαλωσιές. Θυμούμαι πώς ανέβαινα στην ταράτσα και τα έτάιζα σιτάρι ποτισμένο στο ρακί, για να ζαλιζώνται και να τα πιάνω.

Τις Άυριακές και τις γιορτές, μαζεμένοι οί 'Υδραίοι και οί Σπετιώτες με τις φαμίλιες των έπήγαιναν στην εκκλησιά. Ήταν ένας κόσμος που δεν υπάρχει πειά ούτε για δείγμα. Τύποι άλησμόνητοι για όσους τους έγνώρισαν.

Με τις θράκες των έως κάτω στα γόνατα φρεσκοσιδερωμένες, με τα φέσια των, με τις ζώνες των τις πολύχρωμες, με κάλτσες χρωματιστές φιομπάτες. Και η γυναίκες με τα τσεμπέρια και με τα στολίδια τους, που ήσαν απλά μα θάρεια, έγέμιζαν την εκκλησιά και την αύλη. Μά δεν έκαταλάβαινα την γλώσσα των. Ωμιλούσαν όλοι άρβανίτικα και στις μεγάλες έορτές όταν έβγαιναν άντήλλασαν την φρασιν:

— Έδε μοτεσουμ! (δηλαδή: Και του χρόνου).

Σ' ένα από αυτά τα παλιά σπίτια της οδού Τομπάζη, έγινε κινήθηκε κι' έπέρασε τα παιδικά του χρόνια ο άλησμόνητος καθηγητής και λυκειάρχης, ο συμπολίτης μου 'Ικωβος Δραγάτσης. Όποτε ήρχετο στο σπίτι μου, τα τελευταία χρόνια που έζησε στον Πειραιά, μου έλεγε με καταφανή συγκίνησι:

— Σ' αυτό το σπίτι γεννήθηκα.

Πιο πέρα, ήταν το σπίτι του σημερινού βουλευτού κ. Λαζαρου Κριεζή, που έπέρασε κι' αυτός τα πρώτα παιδικά του

χρόνια σ' αυτό το δρόμο κι' έζησε την πρώτη άνοιξη της ζωής του.

Γύρω, τριγύρω, ήταν συγκεντρωμένος ο Πειραιάς της εποχής εκείνης, που ήταν εποχή ιστορική. Έζούσαν ακόμη οί Σαχτούρηδες, οί Τομπάζηδες, οί Μιαούληδες, οί Βουδούρηδες, οί Κριεζήδες, άπόγονοι του Κανάρη και τα τσούρματων, παλαιοί άγωνιστές, σαραβαλιασμένοι από τα χρόνια πειά, μά σεβάστοί.

Όλοι αυτοί ήσαν συγκεντρωμένοι σ' αυτή τη γειτονιά, που τότε ήταν ο Πειραιεύς όλόκληρος. Όλοι οί άγωνιστάι, αφού έτελείωσαν το έργον των, έκαμαν τον πρώτο συνοικισμό του Πειραιώς σ' αυτή τη γειτονιά, που τότε ήταν πραγματικά «Τα 'Υδρέϊκα», μά και τώρα δεν έχουν αλλάξει τόνονόμα τους. Υπάρχουν ακόμη τα σπίτια των περισσότερων. Ίσως έχουν αλλάξει νοικοκύρη, μά είχε τα σπίτια που έστεγάσαν τους ήρωας και τους άπογόνους των και που τα έθέρμαινε η άφθαστα θερμη πνοή των.

Οί πιο παλαιοί, που θυμούνται τους άθάνατους που έζησαν σ' αυτά, ρωτούν:

— Γιατί να μην υπάρχει μία πλάκα που να τους θυμίζει στους νέους;

Πιο κάτω, στο λιμανάκι του Κανθάρου, τα σημερινά Καρβουνιάρικα, ο μεγαλουργός Μανίνας, πρώτος αυτός έχτισε άτμόμυλο, που συναγωνίσθηκε τον γειτονικό του άνεμόμυλο.

Όλα άλλαξαν τώρα. Μά η παραλία ακόμη έχει το όνομα του.

Άπό τα 'Υδρέϊκα στο Σχολείο, έκανα με ιδιαίτερη χαρά την διαδρομήν από τον παραλιακό δρόμο.

Τα καράβια έκρατούσαν όλόκληρη την προβλήτα της Τρούμπας, το Κεφαλόσκαλο φορτωμένα σιτάρια. Οί έργατες που έδούλευαν στην πόστα, άνεβοκατέβαιναν τις σάνιδες που έβαζαν μεταξύ της πρύμνης και της παραλίας και έφερναν τους σάκκους με τα σιτάρι στ' άμάξια. Ταχύτης στο σάκκισμα του σιταριού και στην μεταφορά. Κόσμος όλόκληρος που έδούλευε σάνιουρδισμένος.

Οί καπετανέοι στα παραλιακά καφενεύια έραχάτευαν

τραβώντας ναργιλέ κι' έπερίμεναν να ξεφορτώσουν, να σαθουρώσουν και να ξεκινήσουν πάλι για το Δεδεαγάτς, για τα Μπουγάτζια.

Άργά και που έκανε την εμφάνισί του κάποιο θαπόρι με σιτάρι και τότε άλλαζε η όψη του κεφαλόσκαλου. Ούτε η πολύπλοκες άρματωσιές των καραβιών, ούτε τα πινα, ούτε τα πανιά τ' άπλωμένα να στεγνώσουν μετά τη βροχή. Μά ήσαν τότε μετρημένα στα δάκτυλα του ενός χεριού. τα θαπόρια.

Έγινα λοιπόν έπισήμως μαθητής. Άρχισα να διαβάζω έλεύθερα και ν' άντιγράφω από το «Γεροστάθη».

Ένα θράδυ εύρηκα μια έφημερίδα της εποχής, τον «Παληάνθρωπο» του Βερβερή, και τον έδιάβαζα στον πατέρα μου.

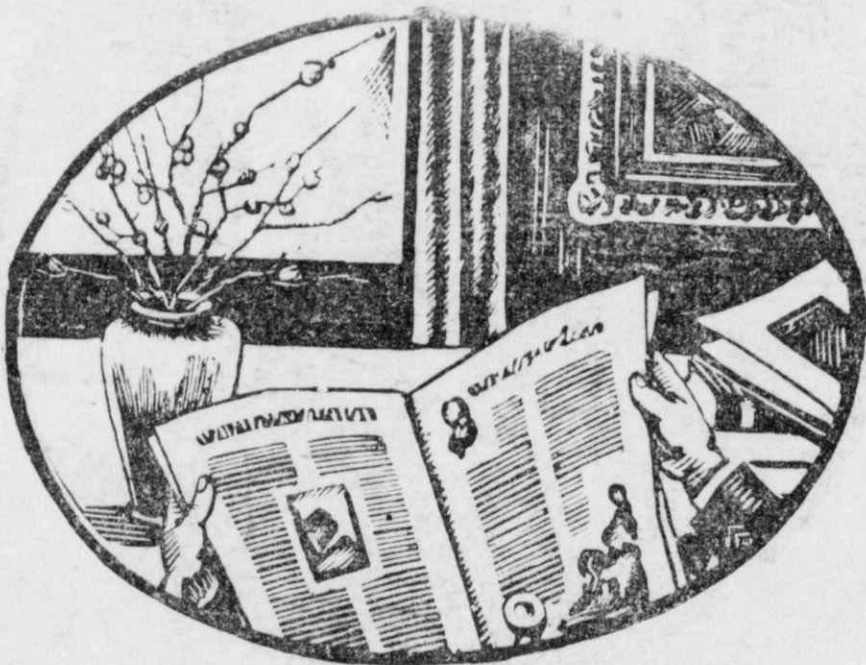
Αυτός έφωτίσθηκε ύλος από χαρά για την προκοπή μου, μά μου έπηρε τον «Παληάνθρωπο» από τα χέρια και μου είπε:

— Πάρε το «Γεροστάθη» να μου διαβάσης από αυτόν.

Μας έπρόσεχαν τότε οί γονείς, άν και άγράμματοι.

Ο λυκειάρχης μας ήταν ο τύπος του τρομερού την όψιν, αλλά στοργικωτάτου διδασκάλου.

Ήταν μόνος του δικαστής για κάθε τρέλλα που έκάναμε και είχεν έκτελεστήν έναν κλητήρα, άπόστρατον ύπαξιωματικόν του Ναυτικού, τον Παντελή Φρουφριώτην, από τις Σπέτσες, που ήταν έφωδιασμένος μ'ένα λουρί πλάτους τριών δα-

κτύλων. Μ' αυτό το λουρί έτελείτο ό έξιλασμός μας διά τας παρεκτροπάς μας, έφηρμόζοντο δέ όλαι αί ποινικαί διατάξεις περί ύποτροπής.

— Παντελή, έλεγε ό 'Αγραφιώτης, με την κοζανίτικη προφορά του, πάρε τό λωρί και δόστον τρείς λωριές.

"Ανοίγε την παλάμη ό τιμωρημένος και έδέχετο τρείς λουριές.

Ό λυκειάρχης δέν έξεχνούσε τις τιμωρίες που έπέβαλλε σέ κάθε μαθητή και για κάθε ύποτροπη έτριπλασίαζε τις λουριές.

Έννοείται ότι και έδώ είχε είσχωρήσει τό ρουσφέτι. Ό Παντελής έκανόνιζε τή δύναμη με την όποιαν χτυπούσε ανάλογως των φιλοδωρημάτων που έλάμβανε ή που ήλιπιζεν ότι θά λάβη από τόν τιμωρημένον.

Ό λυκειάρχης έφήρμιζε και τή φυλάκισι.

"Ένα μεσημέρι με είχε κλείσει μαζί με ένα συμμαθητή μου στό πρώην καρθουναριό του σπιτιού, που ήταν τώρα Σχολείο. Η πόρτα της φυλακής ήταν με κάγκελλα πολύ άδυνάτου κράσεως. Κατά σύμπτωση εκείνο τό άπόγευμα έγινε τό κηδεία της συζύγου του τότε δημάρχου Πειραιώς Θ. Ρεσιόνα και είχαμε μεγάλο ένδιαφέρον νά την άκολουθήσουμε. "Αν μάς έφυλάκωνε άλλη μέρα δέν μάς έπέιραζε. Μά νά μη πάμε στην κηδείαν!... Αυτό ήταν άνυπόφορο. Συνομολογήσαμε λοιπόν άμοιβαίαν συνδρομήν και με μερικέσ σπρωξιές με την πλάτη έσπάσαμε την πόρτα κι έβγήκαμε στην αύλή. "Απ' εκεί έβγάλαμε τις μπάρες της έξωθύρας, που ήταν κλεισμένη με κλειδί και έτσι άνοιξαμε και είμεθα έλεύθεροι. Έτρομάξαμε όμως μέχρι συγκοπής όταν αντί της προσδοκηθείσης έλευθερίας, άντικρύσαμε με τό άνοιγμα της πόρτας την άυστηράν μορφήν του λυκειάρχου. Ό συμμαθητής μου 'Αναστασόπουλος, πιό σβέλτος και πιό λιανός από έμένα, κατώρθωσε νά τό σκάση και νά σωθή από την κακή ώρα και τό κακό συναπάντημα. Έγώ όμως περιήλθον εις την δικαιόδοσιαν του 'Αγραφιώτη και έπερίμενα ως μοιραϊόν την τιμωρίαν μου άυστηροτάτην.

Ό 'Αγραφιώτης όμως ήταν άγαθώτατος, και μου είπε:

— Έγώ ήρχόμην νά σας στείλω στά σπίτια σας νά φάτε και νά πάτε στην κηδεία της Δημαρχίνας. Πήλανε και σύ.

Και συμπλήρωσε:

— "Αν ξανακάμης τράκες μέσα στην τάξι θά τιμωρηθής πολύ βαρειά.

* * *

Με τους διδασκάλους έπερνούσα και έγώ και οί άλλοι καλά. Μόνον ένας Αρχιμανδρίτης, ό 'Ηούχιος Παπαδόπουλος που μάς έδίδασκε 'Ιερά και 'Ιστορίαν, μάς ένέπνεεν όχι μόνον τόν σεβασμόν, αλλά και τόν τρόμον.

Λιανός, ψηλός, με λίγα γένεια, πολύ μελαχροινός, με γυαλιά γαλάζια και με φωνή θροντερή, μάς έπεθάλλετο τόσο, ώστε και την άναπνοή μας δέν έπαίρναμε έλεύθερα. Μας είχε πείσει ότι με μίαν ψαύσιν του δείκτου της δεξιās χειρός του εις την μύτη μας κατώρθωνε νά μαθαίνη όχι μόνον ό,τι είχαμε κάμει, αλλά και τās σκέψεις μας.

Αυτή όμως ή δυσάρεστη εμφάνισις δέν διήρκεσε πολλά χρόνια. Με τό τέλος του σχολικού έτους ό 'Ηούχιος έφυγε και έτσι ήσυχάσαμε από αυτόν.

Τά χρόνια έπέρασαν άγύριστα. Από του 'Αγραφιώτη έπήγαμε στό Δημόσιον Γυμνάσιον έφηβοι πια και ή συντροφία μας έπληθυνε. Οί λίγοι μαθηταί του Λυκείου εύρήκαμε πολλούς, που ήρχοντο τότε στό Γυμνάσιον του Πειραιώς από δλη την Έλλάδα. Ό Δημήτριος Σίψωμος, που τόν έγνωρίσα άργότερα ό κόσμος ως Λάμπρο Πορφύρα, ό 'Ιωάννης Δημητρόπουλος, που άφοϋ έγραψε ποιήματα και διηγήματα και

ΣΤΑ ΦΤΕΡΑ ΤΟΥ ΠΗΓΑΣΟΥ

ΟΙ ΩΡΑΙΟΤΕΡΟΙ ΣΤΙΧΟΙ ΤΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ ΜΑΣ

ΚΑΤΑΝΤΙΑ Ι

Σάν συνοδεία κατάδικου ή σαν κηοεία βουθή
μοιάζεις ή σαν περήφανο, που τώπιασαν λιοντάρι,
καρδιά άλυσσοδεμένη, πικραμένη και θλιβή
που κάθε σου νέο τράνταγμα θ' άφήση κι' ένα άχνάρι.

Δέν είσαι πλειά σύ τώμορφο τό ρόδο τό ρουδι
που έσταζε αίμα απ' τά πέταλα κ' ή αίμοσταλιά τους μύρο...
Τώρα έχεις χτύπο πληκτικό και πένθιμο, βραδύ
που θγαίνει σαν έν' άρρυθμο, κλάψας, τραγουδι, στείρο...

Σάν τό παραπονιάρικο, κάνεις, μικρό παιδι
που του έχουν κλέψει άπρόσμενα κάτι που τό κρατούσε
κι' άνοίγει τά δυο μάτια του όρθάνοιχτα νά ιδή
στερνή φορά, σαν σ' όνειρο, τό πράμμα που άγαπούσε...

ΠΑΟΛΑ ΣΕΤΣΙ

ΕΙΝΕ ΣΤΙΓΜΕΣ...

Είνε στιγμές που 'νείρουμαι
(μ' όλανοιχτα τά ματια
κάποια χνόφωτα όνειρα,
(κάποια όνειρα τρελλά:
πώς μπαίνω, λέε, θριαμβευ-
(της της Τέχνης τά
(πιλάτια
και βλέπω νά μ' άχνογελά
(ή άθάνατη θεά...

Κ' είνε ή στιγμές χιμαιρικές,
(γλυκές, μά φευγαλέες
Και μιά πνοή λυτρωτική
(νοιώθω νά μ' άγκαλιάζη...
Κ' είνε σά γάργαρα νερό κα-
(θάριες μου ή ιδέες
σαν τ' ούρανοϋ τ' άτλάζι...

Μά δέν προφταίνω τ' όνειρο
(νά τό γλυκοχορτάσω.
— "Όλα τά όνειρα σβύνουνε—
(σβύνει κι' αυτό μαζί.
Και πίσω του, κυνηγητής,
(τρέχω νά μη τό χάσω
προτου νάρθη ή Αύγή...
ΑΓΓ. Κ. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

δρῶμα, έγινε έμπορος κι' έσβυσε γρήγορα, ό στρατηγός Πίτολεμαίος Σαρρηγιαννης, ό Γεώργιος Στρίγκος με τό θετικό και δημιουργικό μυαλό του, ό Δευκαλίων Ρεδιάδης, ό ύφυπουργός των Ναυτικών, ό Μιχ. Ρινόπουλος, ό πρώην δήμαρχος Πειραιώς και τώρα βουλευτής. "Όλοι αυτοί και άλλοι που εξακολουθούν τή φωτεινή πορεία των, ή που έφυγαν από αυτόν τόν κόσμο, έπήραν μια θέσι στα θρανία της άληθινής αυτής κυψέλης, του πειραικού Γυμνασίου, που τό είχαν άφήσει πιό πριν ό Παύλος Νιρβάνας, ό Γεράσιμος Βωκος και άλλοι, που έπέρασαν απ' αυτό κι' έσκόρπισαν σ' άλλους τους κλάδους της ζωής άληθινοί νικηταί και πρωτοπόροι.

Ήταν αυτό τό Γυμνασιον του Πειραιώς τότε άληθινό φυτώριο με καλλιεργητάς τόν Χρήστον Γιαννόπουλον, τόν 'Ιάκωβον Δραγάτην, τόν Νικόλαον Βραχνόν, τόν 'Ιερώνυμον Βλαχάκη, τόν Β. Νικολαΐδην και άλλους που έφώτισαν και καθωδήγησαν γενεές νέων πολιτών, που έφώτισαν και που φωτίζουν ακόμη τό έλληνικόν στερέωμα.

Στό επιβλητικό και σεμνό κτίριο του μοναδικού τότε Γυμνασίου του Πειραιώς, που έγινε τώρα Πρωτοδικείο, έφοίτων περι τούς πεντακοσίους μαθηταί. Και έπρολάβαιναν νά τούς διδάσκουν και νά τούς παρακολουθούν όλους οί καθηγηταί των. Πώς έδούλευαν τότε...

ΑΓΓ. Α. ΚΟΣΜΗΣ
ΣΤΟ ΠΡΟΣΕΧΕΣ: Συνέ χεία.